

<https://doi.org/10.70728/b.series.fil.v08.i08.082>

FIRDAVSIY EPOSIDA RUSTAM FENOMENI: GENEZIS, MIF VA POETIK TALQIN

To‘raboyeva Hakima Usmonjon qizi

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

E-mail: turaboyevahakimaxon@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada Abulqosim Firdavsiyning “Shohnoma” dostonidagi markaziy qahramon — Rustam obrazining genezisi, mifologik ildizlari hamda poetik talqini tadqiq qilingan. Shuningdek, Somoniylar davridagi milliy va madaniy renesans muhiti, “Shohnoma” yaratilishining tarixiy-siyosiy omillari yoritilgan. Maqolada Firdavsiy dahosining va Rustam fenomenining o‘zbek mumtoz adabiyoti (xususan, Alisher Navoiy va Ogahiy ijodi) hamda xalq dostonchiligiga (“Alpomish”, “Go‘ro‘g‘li” turkumlari) ko‘rsatgan tipologik va badiiy-estetik ta’siri chog‘ishtirma-qiyosiy tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: Firdavsiy, “Shohnoma”, Rustam, genezis, mif, poetik talqin, Somoniylar, Alisher Navoiy, “Alpomish”, folklore va yozma adabiyot, tipologiya.

АННОТАЦИЯ: В данной статье исследуются генезис, мифологические истоки и поэтическая интерпретация образа Рустама — центрального героя эпической поэмы Абулькаси́ма Фирдоуси «Шахнаме». Рассматриваются культурно-исторические предпосылки эпохи Саманидов, способствовавшие созданию эпоса. В работе проведен сравнительно-типологический анализ влияния феномена Рустама и традиций «Шахнаме» на узбекскую классическую литературу (в частности, творчество Алишер Навои и Огахи) и узбекский народный эпос (дастаны «Алпомыш», «Гёроглы»).

Ключевые слова: Фирдоуси, «Шахнаме», Рустам, генезис, миф, поэтическая интерпретация, Саманиды, Алишер Навои, «Алпомыш», фольклор и письменная литература, типология.

ABSTRACT: This article examines the genesis, mythological roots, and poetic interpretation of Rustam, the central character in Abu al-Qasim Ferdowsi’s epic masterpiece *Shahnameh*. It highlights the socio-cultural context of the Samanid era that catalyzed the revival of national heritage and the creation of the epic. Through a comparative-typological approach, the paper analyzes the artistic and thematic impact of the Rustam phenomenon on Uzbek classical literature (specifically the works of Alisher Navoi and Ogahi) and Uzbek oral folk epics (such as *Alpamysh* and *Gorogly*).

Keywords: Ferdowsi, *Shahnameh*, Rustam, genesis, myth, poetic interpretation, Samanids, Alisher Navoi, *Alpamysh*, folklore and written literature, typology.

KIRISH

Buyuk mutafakkir va daholarning boy ma'naviy merosi qaysi millat yoki hududga mansubligidan qat'i nazar, butun insoniyat sivilizatsiyasining umumiy mulki va ma'naviy xazinasi hisoblanadi. Zero, adabiy-ilmiy meros muayyan elat yoki e'tiqod doirasi bilan chegaralanmay, umuminsoniy qadriyatlarga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, Hakim Abulqosim Firdavsiy Tusiyning hayot yo'li va ijodiy merosi o'z davridan to hozirgi kungacha jahon ahlida katta qiziqish uyg'otib kelmoqda. Uning betakror asarlari dunyo bo'ylab keng o'rganilib, bashariyat tomonidan yuksak e'tirof etilgan.

Manbalarda Firdavsiyning ota-meros yerlarda dehqonchilik bilan shug'ullangani, shuningdek, uzoq vaqt davomida harbiy xizmatda (sarbozlikda) bo'lgani haqida ma'lumotlar uchraydi. Shoirning kamolot va yoshlik davri Somoniylar saltanatining ravnaq topgan oltin davriga to'g'ri keldi. Bu bosqich Eron va Turon xalqlarining nafaqat ijtimoiy-siyosiy, balki madaniy va ma'naviy renesansida tub burilish va yuksak yuksalish davri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Somoniylar sulolasi milliy o'zlikni anglash va o'z ma'naviy-siyosiy mavqeyini namoyon etish maqsadida Eron va Turonning shonli tarixini qayta tiklashga alohida e'tibor qaratdilar. Shu maqsadda ular hukmdorlik qilgan davrda qadimiy afsona va rivoyatlar, hukmdorlar hamda bahodirlar haqidagi tarixiy manbalar tizimli ravishda to'plana boshlandi. Hukmdorlarning bevosita qo'llab-quvvatlovi bilan ushbu ulkan materialni she'riy libosga o'rash topshirig'i dastlab Abu Mansur Daqiqiyga topshirildi. Biroq shoir "Shohnoma"ning dastlabki ming baytini yaratgach, fojiali halok bo'ladi. Shundan so'ng Buxoro amiri Nuh ibn Mansur Somoniy Firdavsiyni huzuriga chorlab, ushbu monumental asarni nihoyasiga yetkazishni mas'uliyatli vazifa qilib qo'yadi. Somoniylarning bundan ko'zlagan asosiy siyosiy va ma'naviy maqsadi forsiy xalqlarning boy tarixi hamda madaniy qudrati arab madaniyatidan qolishmasligini, balki teran ildizlarga ega ekanligini ko'rsatish edi.

Yoshligidanoq vatandoshlarining qahramonlik qissalari va jangnomalarini ishtiyoq bilan tinglab ulg'aygan, vatanparvarlik ruhida tarbiyalangan Firdavsiyning o'zi ham el orasida yurib, ko'plab og'zaki va yozma manbalarni to'plagan edi. Natijada Eron va Turon xalqlarining qariyb to'rt ming yillik tarixiy-mifologik o'tmishini qamrab olgan ushbu beqiyos epopeya Firdavsiyning o'ttiz yildan ortiq davom etgan yuksak ijodiy va mashaqqatli mehnati evaziga dunyoga keldi.

Adabiyotlat tahlili

Firdavsiy "Shohnoma"sining va xususan Rustam obrazining turkiy xalqlar, xususan o'zbek mumtoz adabiyoti genezisiga ta'siri shunchaki adabiy ta'sir emas, balki chuqur bog'lanishdir. O'zbek adabiyotshunosligining asoschisi Alisher Navoiy forsiy poeziyani, xususan "Shohnoma"ni juda chuqur o'rgangan va unga yuksak baho bergan. Navoiy o'zining "Farhod va Shirin", "Saddi Iskandariy" dostonlarida va "Muhokamat ul-lug'atayn" asarida Firdavsiyni epik poeziyaning buyuk ustози sifatida e'tirof etadi.

O'zbek adabiyotida Rustam obrazi shunchaki Eron pahlavoni emas, balki mutloq mardlik, jismoniy va ma'naviy yetuklik ramzi sifatida qayta ma'lum bir tizimga mifologik

asosda quriladi. Navoiy o‘z asarlarida qahramonlarning kuch-qudratini tasvirlashda ko‘pincha Rustam nomini qiyosiy metofora sifatida ishlatadi. Masalan, “Farhod va Shirin” dostonida Farhodning tog‘larni talqon qiluvchi kuchi, uning irodasi va mardligi tasvirlanganda, Rustam dostonlari uning oldida oddiy bir afsona bo‘lib qolishi aytiladi:

“Agar Rustam tirik bo‘lsa edi bu dam,

Tafovut ko‘rur erdi mardlikda har qadam...”⁹⁷

Alisher Navoiydan keyin Munis, Ogahiy, Umidiy va Sayqaliy kabi yirik o‘zbek ijodkorlari ham Firdavsiyni o‘zlarining buyuk ustoz deb bilganlar. Ayniqsa, Xiva adabiy muhiti vakillari Munis va Ogahiy “Shohnoma” an‘analarini o‘zbek tarixiy dostonchiligi va tarjima maktabiga olib kirdilar. Ogahiy tomonidan amalga oshirilgan madaniy va adabiy tarjimalar tufayli Rustam mifologiyasi va uning “Haft xon” sinovlari o‘zbek xalqining og‘zaki va yozma adabiy tafakkuriga butunlay singib ketdi. O‘zbek dostonchiligidagi “Alpomish” yoki “Go‘rog‘li” turkumidagi dostonlar qahramonlarning sinovlardan o‘tish jarayonlari va yetti iqlim yoki yetti to‘siqdan o‘tish motivlari “Shohnoma”ning epik transmutatsiyasi bilan chambarchas bog‘liqdir.

O‘zbek xalqi ko‘p asrli boy va rang-barang og‘zaki hamda yozma adabiyotga ega. Boshqa xalqlarda bo‘lganidek, o‘zbek folklori bilan yozma adabiyoti asrlar davomida o‘zaro aloqada bo‘lib, bir-birini to‘ldirib, boyitib keladi. Bunday aloqalar, ayniqsa, xalq dostonlariga xos bo‘lib, u go‘yo ikki xil ijodning yagona birligidir. Shu bilan birga, xalq dostonlari xalqlararo adabiy aloqalarning ham bir ko‘zgusidir. Buni, bir tomondan folklor syujetlari asosida yaratilgan xalq og‘zaki ijodida vujudga kelgan ertak, doston hamda hikoyalarda yaqqol ko‘ramiz. Bundan tashqari, turli davrlarda xalq baxshilari tomonidan yaratilib, keyinchalik yozib olingan dostonlarda ham yo bevosita yoki bilvosita yozuv adabiyoti bilan bog‘lanish mavjud. Bu bir tomondan, aytuvchi yoki ijrochilarning yozma adabiyot vakillari bilan bevosita tanishligi natijasi bo‘lsa, ikkinchi tomondan, o‘tmish dostonchiligida og‘zaki ijod namunalari qatorida yozuv adabiyoti asarlarining ham mustahkam o‘rin olganligi natijasidir. Jumladan, o‘tmishda karvonsaroylarda “Go‘ro‘g‘li” turkumidagi dostonlar, “Alpomish” va boshqa xalq dostonlari bilan birga Firdavsiy, Nizomiy, Xusrav Dehlaviy, Jomiy, Navoiyning dostonlari aytilgan, “Ming bir kecha”, “Chor darvesh” rivoyat etilgan. Natijada folklor asarlari bilan yozma adabiyot o‘rtasidagi o‘zaro ta‘sir, bog‘liqlikning obyektiv zamini vujudga kelgan. Xalq dostonlarida “Shohnoma” an‘analarining kengroq va chuqurroq o‘rin olishining boisi ham shu bilan bog‘liqdir. Eng maroqli o‘zbek xalq dostonlaridan biri “Alpomish”dir. Bu dostonda mehnatkash xalqning orzu-umidlari, adolat uchun, yuksak insoniy fazilatlar tantanasi uchun kurash g‘oyalari yuksak san‘atkorlik bilan ifodalangan. O‘zaro urushlar, munofiqlik va razillik qattiq qoralangan. Dostonda turkiy xalqlar epik poeziyasining eng yaxshi xususiyatlari mujassamlangan. Shu bilan birga “Alpomish”da ham xalqlar o‘rtasidagi, O‘rta Osiyo va Xurosonda qadim ul-ayyomdan birga yashab kelayotgan turkiy va forsiy tilda so‘zlashadigan xalqlar adabiyoti aloqalari izilari ham

⁹⁷ Navoiy, Alisher. Mukammal asarlar to‘plami. 20 jildlik. 7-jild: Farhod va Shirin. – Toshkent: Fan, 1989. 124 b.

sezilar o‘rinni egallaydi. Bu aloqalar va an‘analari adabiyotga xos tipologiya doirasini ham to‘ldirib takomillashtiradi.

Tadqiqotning metodologiyasi

Ma‘lumki, “Alpomish”ning mukammalroq varianti Fozil Yo‘ldosh o‘g‘lidan yozib olingan. Aksariyat tadqiqotchilarning ta‘kidlashicha, Fozil Yo‘ldosh Sharq xalqlari folklori hamda yozuv adabiyotni puxta bilgan. Jumladan, u “Shohnoma” va uning motivlari asosida yaratilgan dostonlarni kuylab yurgan. “Rustami doston” asari uning ijrochilik repertuaridan mustahkam o‘rin olgan. Afsuski, bu doston shoir ijodini o‘rganuvchilari e‘tiboridan chetda qolib, yozib olinmagan. Bir tomondan, shoirning ulug‘ Firdavsiy asarini yaxshi bilgani, ikkinchi tomondan esa, “Shohnoma” dostonlarining ba‘zi syujetlari bevosita O‘rta Osiyoda tarqalgani natijasida bo‘lsa kerak, “Go‘ro‘g‘li” va “Alpomish” dostonida Firdavsiy dahosining ta‘siri sezilarlidir”⁹⁸.

Zotan, shuni ham ta‘kidlash kerakki, “Shohnoma”ning o‘zi uchun ham xalq og‘zaki ijodi, jumladan, turkiy folklor bir manba bo‘lib xizmat qilgan.

“Shohnoma”da tasvirlanishicha, Rustam yetti yoshligidan barcha hunaru bilimlarni egallaydi, o‘n to‘rt yoshda jahonpahlavon darajasiga yetadi. Rustam va uning oti Raxsh Alpomish va uning Boychiboriga juda ko‘p jihatlari bilan o‘xshab ketadi.

Raxsh ham Boychiborga o‘xshab aqlli, “yetti oylik yo‘lni yetti kunda” bosadi, kerak bo‘lsa qanot paydo qiladi, egasini balo-qazodan himoya etadi, qutqaradi. Alpomish ko‘p o‘rinda “Yusuf tal‘atli va Rustam sifatli”, “Rustamdayin bul ishi”, “Jasadi bor Rustamdan ham ziyoda” deb ta‘riflanadi⁹⁹. Rustam yakkama-yakka olishuvdan oldin harifi bilan qo‘l berib ko‘rishganda panjalarini simobday eritib yuboradi. Alpomish birinchi daf‘a Qorajon bilan uchrashib, bel olishib ko‘rishganda, “Qorajonning yetti qobirg‘asi sindi, ishi tindi, tappa tushib yotib qoldi”¹⁰⁰.

Alpomishning kurashi, qalmoqlar bilan olishuvi ta‘rifida quyidagi fikrlarga duch kelamiz.

Urushli kun Rustamdayin bul ishi,

Qaysardayin bordir aning savashi ¹⁰¹.

Fozil shoir asarlarida Rustamning pahlavonlik laqabi Tahamtan ham ko‘p tilga olinadi.

Ma‘lumki, Firdavsiy Sharq dostonchiligida birinchi bo‘lib o‘tda kuymas, suvda cho‘kmas, o‘q o‘tmas ruwatan Isfandiyor obrazini hamda Bodraftor, Bodrang kabi ayyor-josus ayollar obrazini yaratgan edi.

Rustam Isfandiyor bilan olishuvda ana shu tig‘ o‘tmas, gurzi ta‘sir etmasligi uchun yenga olmaydi. Faqat Semurg‘ keltirib bergan zaharli yog‘ochdan yasalgan ikki o‘qni ikki ko‘ziga tegizibgina harifi ustidan g‘alaba qozonadi.

Bodraftor va raqqosa Susana josuslik yo‘li bilan hariflarini behush qilib, kerakli bahodirni olib qoladilar, qolganlarini halok etadilar.

⁹⁸ Муродов М. Жанровые идейно-художественные особенности дастанов «Гор-огли». Т., 1976, стр. 16.

⁹⁹ Алпомиш. Ғ. Ғулум номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Т., 1979, 91-96-бетлар.

¹⁰⁰ O‘sha asar. 101-bet.

¹⁰¹ O‘sha asar. 119-bet

To‘g‘ri, xalq og‘zaki ijodida ham bu lavha mavjud. Ammo “Shohnoma” motivlari asosida yaratilgan dostonlarda ayyorlar harif yo‘lida qishloqlar, imoratlar barpo qilib, chodiru ayvonlar qurdirib, ayshu tarab dasturxonini tayyorlab turadilar. Jodugar Surhayl ham Qalmoqshoh yordamida Chilbir dashtida imoratlar qurdirib, doimiy yashayotganday manzilgoh yaratadi. Demak, Surhayl ko‘p jihatdan ana shu ayyorlarga yaqin turadi. U Qalmoqshohga xizmat qilib Alpomish boshchiligidagi alplarni behush qilib yoqib yuboradi. O‘tda kuymas Alpomishgina omon qoladi. Alpomishni bir necha yil zindonda omon qolishi, tig‘ o‘tmasligi, gurzining unga ta’sir qilmasligi “Shohnoma”da tasvirlangan otasi tomonidan hibbs etilgan Isfandiyorni eslatadi. Alpomish zindonga tushganida oti Boychibor Rustamning oti Raxsh singari iztirob chekadi, isyon qiladi. Bundan tashqari jangu jadallar tasvirida ham biz “Alpomish” bilan “Shohnoma” o‘rtasida ayrim o‘xshashliklarni ko‘ramiz.

“Alpomish” bilan Sharq ishqiy sarguzasht dostonlari o‘rtasida ham ayrim monand, tipologik xususiyatlar mavjud. Surhayl Alpomish o‘tadigan yo‘lda alplarni peshvoz olarkan:

Qalmoq shohi lashkar tortib kelgandir,

Qabohat kunlarni menga solgandir.

Qalmoqshoh zulmidan bolam o‘lgandir,

Qalmoqshohim menga azob bergandir,

Mening ham bir yetti o‘g‘lim bor edi.

Qatorda gurkirab yurgan nor edi.

Har qaysisi mingga barobar edi,

*Armon bilan yetti o‘g‘lim o‘ldirdi*¹⁰², deb Qalmoqshohning “dastidan dod” deydi. Shum, sotqin, makkora Surhaylning bu hiylasi Navoiyning “Farhod va Shirin” dostonidagi Maston kampirning sehrli nolasiga yaqindir.

Natija va tahlil

Shunday qilib, o‘zbek xalq dostonlarida “Shohnoma” lavhalari yoki undagi manzaralarga o‘xshash tasvirlarni, uning qahramonlariga xos xususiyat va xislatlarni uchratish mumkin. Bu Firdavsiy va uning “Shohnoma”si o‘zbek baxshilari uchun ibrat maktabi bo‘lganligini ko‘rsatadi. Aksariyat dostonlarining syujeti bevosita xalq og‘zaki ijodidan yozib olinib, qayta yaratilgan, “Shohnoma” mehnatkash xalqning asriy orzu-umidlari ifodalanganligi tufayli barcha devlar va avlodlar uchun so‘z san’atining yuksak obidasi sifatida xizmat qilaveradi. Ma’lumki, “Shohnoma”ning boshidan oxirigacha ijobiy va salbiy qahramonlar bilan birga adolat, ozodlik, yaxshilik va unib-o‘ssish dushmani – qora kuchlar timsoli Oq dev, Qora dev, Akvan dev, Ko‘k dev singari o‘nlab devlar obrazi ham tasvirlangan. Rustam boshliq xalq qahramonlari el-yurt ozoddigi, tinchlik va adolat himoyasi yo‘lida insoniyat dushmani bo‘lmish ana shu qora kuchlarga qarshi kurash olib boradilar. G‘ayritabiiy kuchlarga qarshi jangda unga mehribon oti Raxsh hamisha yordam beradi. “Avazning arazi”, “Gulxiromon” singari qator dostonlarda ham G‘irot maydonga kirganda ajdahoga aylanadi, o‘z egasini har qanday falokatdan asraydi, g‘animga qiron keltiradi.

¹⁰² Алпомиш, ўша нашр, 208-бет.

Rustam yoshligidanoq ovqatga to‘ymaydi, maktab yoshida Faridun gurzisi bilan Oq filni majaqlab tashlaydi, yigitlik chog‘ida og‘irligidan tizzasigacha yer botib yuradi, hech bir ot uni ko‘tarolmay beli sinadi. “Avazning arazi” dostonidagi Hasanko‘lbar obrazi tasviri mana shu lavhani eslatadi. Go‘ro‘g‘lining Vayangandan keltirgan bu o‘g‘li o‘zining savlati va jasorati bilan boshqa bahodirlardan ajralib turadi: “Hasanko‘lbar uch kunlik bola edi. Asli Zangining bolasi edi. Go‘ro‘g‘li o‘z qo‘lida saqlab voyaga yetkazgan edi. Hasanko‘lbarning bo‘ylari minorday bo‘ldi. O‘zini manman deydi, har yeganida ovqatiga to‘rt botmon talqon yeydi. Uni ot ko‘tarolmadi, tuya ham ko‘tarolmadi, fil ham ko‘tarolmadi, bu esa tomoqqa to‘ymaydi”¹⁰³.

Dostonda Avaz “go‘yoki Rustami Doston”, “Tahamtani zamon” sifatida ko‘p ta’riflanadi. Bo‘tako‘z oyim Avazga qarab shunday deydi:

*Ot ustida ko‘rdim xush qomatingni,
Bildim misli Rustam siyosatingni* ¹⁰⁴.

Biz yangi jadallar tasvirida ham, qahramonlar sifati bayonida ham, “Shohnoma”dagi obrazlarga o‘xshash o‘rinlarni, qiyoslarni ko‘p uchratamiz. Lekin bosh qahramonlar deyarli hamma holatda Rustamga o‘xshatiladi, jahonpahlavonning yaxshi xislatlari o‘zbek bahodirlarida mujassamlanadi: Xunxorshoh Avazni dor ostiga keltirganda Guljamol dorning o‘ng tarafiga kelib turgan Go‘ro‘g‘li sulton va Hasanxon, yana qirq yigitni ko‘rib Avazxonga qarab, bir so‘z deb turgani:

*Ko‘rganda titratar aning haybati,
Zamonida misli Rustam haybati.
Ko‘zlar havodagi uchgan yulduzni,
Ostidagi mingan qizil-ko‘k oti* ¹⁰⁵.

Bunday an’anaviy obrazlarga o‘xshatib tasvirlash, ulardagi ba’zi xislatlarga ergashib, asliyatdagi tasviriy vositalar yaratish holati “Rustamxon”, “Kuntug‘mish”, “Shirin bilan Shakar”, “Varqa va Gulshoh” singari qator dostonlarda faqat Rustam obrazigina emas, balki “Shohnoma”ning Suhrob, Bahrom Go‘r, Isfandiyor kabi bir qator qahramonlari ham tilga olingandir.

XULOSA

Ushbu tadqiqotda Abulqosim Firdavsiyning “Shohnoma” epopeyasi hamda undagi markaziy qahramon — Rustam obrazining turkiy va o‘zbek mumtoz adabiyoti, xususan, milliy folklor genezisidagi o‘rni, mifologik ildizlari hamda poetik transformatsiyasi atrofli tahlil qilindi. Firdavsiy eposi va Rustam obrazi o‘zbek mumtoz adabiyotida (Alisher Navoiy, Munis, Ogahiy, Umidiy, Sayqaliy va boshqalar) jismoniy hamda ma’naviy komillik, mardlik va yengilmaslikning mutloq arxetipik simvoli sifatida e’tirof etilgan. Alisher Navoiy “Shohnoma” an’analarini yuksak qadrlab, o‘z dostonlarida Rustam obrazidan badiiy-qiyosiy metafora sifatida unumli foydalangan. O‘zbek xalq dostonchiligidagi “Alpomish” hamda

¹⁰³ Гулихиромон. Ўзадабийнашр. Т., 1965, 11-бет.

¹⁰⁴ О‘sha asar, 34-59-bet.

¹⁰⁵ О‘sha asar, 103-110-bet..

“Go‘ro‘g‘li” turkumi asarlarida Rustam mifologiyasi, uning qahramonlik sinovlari (“Haft xon”), sadoqatli oti (Raxsh) va g‘ayritabiiy qudrati o‘zbek baxshilari (masalan, Fozil Yo‘ldosh o‘g‘li) repertuariga chuqur singib ketgan. Bu esa yozma adabiyot va og‘zaki poetik an‘ananing uzviy sintezidan dalolat beradi.

“Alpomish” dostonidagi Boychibor va Raxsh, Alpomishning zindonda qolishi hamda Isfandiyor fojiasi, shuningdek, Surhayl makkora va “Shohnoma”dagi Bodraftor hamda Susana kabi ayyor/jodugar obrazlar o‘rtasidagi tipologik monandliklar Firdavsiy dahosining turkiy dostonchilik uchun yuksak mahorat maktabi bo‘lib xizmat qilganini isbotlaydi. Xulosa qilib aytganda, Rustam obrazining mifologik genezisi va poetik talqini faqatgina bir millat adabiyoti doirasida cheklanib qolmay, Eron va Turon xalqlarining ko‘p asrlik adabiy-madaniy integratsiyasi va mushtarak ma‘naviy qadriyatlarining yorqin timsoli sifatida xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. **Alisher Navoiy.** Mukammal asarlar to‘plami. 20 jildlik. 7-jild: *Farhod va Shirin*. – Toshkent: Fan, 1989. – 124 b.
2. **M. Murodov.** Жанровые и идейно-художественные особенности дастанов «Гор-огли». – Ташкент: Фан, 1976. – С. 16.
3. **Alpomish (Doston).** – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1979. – B. 91–96, 101, 119, 208.
4. **Gulixiromon (Doston).** – Toshkent: O‘zadavnashr, 1965. – B. 11, 34–59, 103–110.
5. **Abulqosim Firdavsiy.** *Shohnoma*. I–III jildlar (Fors tilidan Shohislom Shomuhamedov tarjimasi). – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1975–1978.
6. **Alisher Navoiy.** Mukammal asarlar to‘plami. 20 jildlik. 14-jild: *Muhokamat ul-lug‘atayn*. – Toshkent: Fan, 1998.
7. **T. Jumaxo‘jayev.** *O‘zbek dostonchiligida “Shohnoma” an‘analari*. – Toshkent: Fan, 1988.